

**EKONOMIJA ZNANJA,
OBRAZOVANJA I INOVACIJA**

Prof. dr Lidija Madžar

Beograd, 2024. godine

Prof. dr Lidija Madžar

EKONOMIJA ZNANJA, OBRAZOVANJA I INOVACIJA

Izdavač

ALFA BK UNIVERZITET

Palmira Toljatija 3, Beograd

Za izdavača

rektor, Prof. dr Jovan Veselinović

Urednik izdanja

Prof. dr Dušica Karić

Recenzenti

Prof. dr Dragana Vojteški Kljenak

Prof. dr Dušica Karić

Lektura

Lektorski tim Alfa BK Univerziteta

Dizajn korica

Prof. dr Lidija Madžar

Books

Štampa

3D + doo Beograd

Tiraž

100

ISBN

978-86-6461-071-1

Copyright © 2024 Lidija Madžar

Sva prava su zadržana. All rights reserved.

Predgovor prvom izdanju

Ova knjiga je nastala u nameri da se njenim čitaocima prikažu i pojasne najznačajniji pojmovi i najnoviji trendovi iz oblasti ekonomije znanja, obrazovanja i inovacija. U knjizi se na popularan, uzbudljiv, dinamičan i koncizan način opisuje savremena praksa upravljanja znanjem, obrazovanjem i inovacijama na makroekonomskom i mikroekonomskom nivou. Knjiga upućuje čitaoce na značaj i ulogu ekonomije znanja i obrazovanja, ljudskog kapitala, upravljanja invencijama i inovacijama, naučnih otkrića, aktivnosti istraživanja i razvoja, raznih oblika intelektualne svojine, uvođenja i širenja novih tehnologija, kao i tehnoloških, otvorenih, kolaborativnih, remetećih, radikalnih i mnogih drugih vrsta inovacija u privrednom životu jedne zemlje i njenih pripadajućih kompanija. Ovo su utoliko važnije teme ukoliko se uzme u obzir činjenica da ekonomija znanja i obrazovanja, kao i upravljanje inovacijama imaju veoma važnu ulogu u podsticanju privrednog razvoja, sticanju konkurentske prednosti, rastu proizvodne efikasnosti, organizacionim prilagođavanjima promenljivoj i neizvesnoj tržišnoj okruženju, razvoju ljudskih kompetencija, kontinuiranom poboljšanju poslovnih procesa, razvijanju kreativnosti, podsticanju produktivnosti pojedinaca, procesa i poslovnih modela, razvoju novih poslovnih strategija i dr. Ekonomija znanja i obrazovanja se inače može opisati kao svojevrsni sistem proizvodnje i potrošnje koji se zasniva na izumima i intelektualnom kapitalu. Ovi pojmovi se odnose na sposobnost kapitalizacije i komercijalizacije naučnih dostignuća i primenjenih istraživanja i kao takvi predstavljaju važan deo aktivnosti savremenih visokorazvijenih industrijalizovanih zemalja. Sa druge strane, ekonomija inovacija ukazuje na značaj znanja, obrazovanja, preduzetništva, izuma i naučnih otkrića, novih tehnologija i naučno-tehnološke saradnje u vidu osnovnih pokretača privrednog rasta, globalne konkurentnosti i razvoja savremenih kompanija. Kompanije, a samim tim i savremene privrede mogu da povećaju svoju tržišnu vrednost svojom kreativnošću, raznim oblicima naučno-tehnološke saradnje i uvođenjem i kreiranjem novih ideja koje se dalje mogu transformisati u nove proizvode, usluge i poslovne modele, pripremajući nas na taj način za neizvesnu budućnost.

Ova knjiga ujedno predstavlja i udžbenik koji je prevashodno namenjen studentima Osnovnih akademskih studija Ekonomija i

finansije na Fakultetu za finansije, bankarstvo i reviziju Alfa BK univerziteta iz Beograda. Međutim, kao takva, knjiga takođe može biti poučna i praktičarima, stručnjacima iz raznih naučnih oblasti, novinarima, donosiocima odluka, kao i široj čitalačkoj publici zainteresovanoj za proučavanje aktuelnih fenomena i trendova iz oblasti upravljanja znanjem, obrazovanjem, invencijama i inovacijama u savremenom svetu. Autorka od srca zahvaljuje svima koji su dali bezrezervnu podršku i pomogli u pisanju i objavljivanju ovog udžbenika, a posebno recenzentima Prof. dr Dragani Vojteški Kljenak i Prof. dr Dušici Karić na strpljenju, posvećenosti, izdvojenom vremenu, korisnim savetima, dobronamernim sugestijama i nesebičnoj pomoći pri konceptualizaciji i oblikovanju ove knjige. Autorka se takođe zahvaljuje i svojim dragim roditeljima na nesebičnoj podršci i bodrenju tokom njene izrade.

U Beogradu, 28. februara 2024. godine

Prof. dr Lidija Madžar

Sadržaj

Predgovor prvom izdanju	4
Spisak tabela.....	12
Spisak slika.....	12
I Uvod u ekonomiju znanja, obrazovanja i inovacija	13
1.1 Uvod.....	13
1.2 Ekonomija znanja	14
1.3 Ljudski kapital.....	16
1.4 Zemlje sa najvećim vrednostima ekonomije znanja.....	18
1.5 Ekonomija inovacija.....	20
1.6 Uloga inovacija u savremenoj ekonomskoj misli.....	23
1.7 Inovacije i privredni rast.....	24
Ključne reči	26
Odabrane definicije	26
Pitanja za proveru znanja	27
Reference.....	28
II Obrazovanje i privredni rast	31
2.1 Uvod.....	31
2.2 Obrazovanje kao javno dobro.....	32
2.3 Društvene koristi od obrazovanja	35
2.4 Obrazovanje kao ekonomsko dobro	36
2.5 Vrste i pojavni oblici znanja.....	37
Ključne reči	40
Odabrane definicije	40
Pitanja za proveru znanja	42
Reference.....	43

III Materijalne i nematerijalne koristi od obrazovanja	45
3.1 Uvod	45
3.2 Sociološki aspekti individualnih koristi od obrazovanja	46
3.3 Zdraviji način života.....	48
3.4 Društvene i psihološke koristi od obrazovanja.....	49
3.5 Obrazovanje i individualne veštine	50
3.6 Društvene koristi od ekološkog obrazovanja	51
3.7 Formalno i neformalno obrazovanje	52
Ključne reči	54
Odabrane definicije	54
Pitanja za proveru znanja	55
Reference.....	56
IV Ekonomija nauke i upravljanja znanjem	59
4.1 Uvod	59
4.2 Ekonomija nauke.....	60
4.3 Nauka kao javno dobro.....	60
4.4 Tržište naučnog rada	62
4.5 Vladine intervencije	64
4.6 Upravljanje znanjem.....	65
Ključne reči	68
Odabrane definicije	68
Pitanja za proveru znanja	69
Reference.....	70
V Istraživanje i razvoj	71
5.1 Uvod	71
5.2 Razumevanje aktivnosti istraživanja i razvoja	72
5.3 Tipovi aktivnosti istraživanja i razvoja	73

5.4 Prednosti i nedostaci istraživanja i razvoja	75
5.5 Veza između aktivnosti I&R i privrednog rasta	77
5.6 Teorija endogenog rasta	79
Ključne reči	81
Odabrane definicije	82
Pitanja za proveru znanja	83
Reference.....	84
VI Finansiranje aktivnosti istraživanja i razvoja	87
6.1 Uvod	87
6.2 Izdvajanja za istraživanje i razvoj	88
6.3 Pokazatelji izdvajanja za istraživanje i razvoj.....	89
6.4 Razlozi za sprovođenje istraživanja i razvoja	91
6.5 Finansiranje aktivnosti I&R iz javnih izvora.....	92
6.6 Javni instrumenti finansiranja istraživanja i razvoja	94
Ključne reči	97
Odabrane definicije	98
Pitanja za proveru znanja	99
Reference.....	99
VII Ekonomija invencija i inovacija.....	101
7.1 Uvod	101
7.2 Invencija	102
7.3 Inovacija	102
7.4 Razlike između invencija i inovacija.....	104
7.5 Najznačajnije vrste inovacija.....	105
7.6 Merenje inovacija	109
Ključne reči	111
Odabrane definicije	111

Pitanja za proveru znanja	113
Reference.....	113
VIII Intelektualna svojina i vlasnička prava.....	117
8.1 Uvod	117
8.2 Razumevanje intelektualne svojine	118
8.3 Patenti.....	119
8.4 Autorska prava	121
8.5 Zaštitni znak	122
8.6 Franšize	123
8.7 Poslovna tajna.....	123
8.8 Digitalna imovina	125
8.9 Oznake geografskog porekla	126
8.10 Industrijski dizajn.....	126
8.11 Neobičan slučaj kompanije <i>Coca-Cola</i>	127
Ključne reči	128
Odabrane definicije	128
Pitanja za proveru znanja	130
Reference.....	131
IX Uloga i širenje novih tehnologija	135
9.1 Uvod	135
9.2 Pojam tehnologije.....	136
9.3 Funkcionisanje savremenog tehnološkog sektora	137
9.4 Rast globalnog tehnološkog sektora.....	138
9.5 Karakteristike globalnog tehnološkog tržišta	139
9.6 Karakteristike savremenog tehnološkog napretka.....	142
9.7 Faze tehnološkog napretka	144
Ključne reči	146

Odabrane definicije	146
Pitanja za proveru znanja	147
Reference.....	148
X Razvojna putanja tehnoloških promena.....	151
10.1 Uvod	151
10.2 Pojam tehnološke putanje.....	153
10.3 Tehno-ekonomska paradigma	157
10.4 Tehnološka tržišta.....	160
Ključne reči	162
Odabrane definicije	162
Pitanja za proveru znanja	164
Reference.....	164
XI Tehnološke inovacije	167
11.1 Uvod	167
11.2 Prednosti i koristi od tehnoloških inovacija	169
11.3 Remeteće inovacije.....	171
11.4 Delovanje remetećih inovacija	171
11.5 Preduslovi za primenu remetećih inovacija.....	173
Ključne reči	175
Odabrane definicije	175
Pitanja za proveru znanja	176
Reference.....	177
XII Teorija firme	179
12.1 Uvod	179
12.2 Dublje razumevanje teorije firme.....	181
12.3 Tehnološke inovacije i teorija firme.....	183
12.4 Teorija inovativnog preduzeća	185

12.5 Teorija firme i necenovni faktori konkurentnosti.....	188
Ključne reči	190
Odabrane definicije	191
Pitanja za proveru znanja	192
Reference.....	193
XIII Otvorene inovacije.....	195
13.1 Uvod.....	195
13.2 Poreklo otvorenih inovacija.....	197
13.3 Tradicionalni model zatvorenih inovacija	198
13.4 Savremeni model otvorenih inovacija	200
Ključne reči	202
Odabrane definicije	203
Pitanja za proveru znanja	204
Reference.....	204
XIV Učenje kroz rad	207
14.1 Uvod	207
14.2 Pretpostavke, logika i efekti učenja kroz rad.....	209
14.3 Piramida učenja	212
14.4 Učenje kroz rad u savremenom poslovnom svetu	215
Ključne reči	216
Odabrane definicije	217
Pitanja za proveru znanja	218
Reference.....	218
XV Doživotno učenje.....	221
15.1 Uvod.....	221
15.2 Značaj doživotnog učenja.....	223
15.3 Učeca organizacija	223

Ključne reči	225
Odabrane definicije	226
Pitanja za proveru znanja	227
Reference.....	227
O autorki knjige.....	229

Spisak tabela

Tabela 1. Prvih deset zemalja u svetu prema vrednosti Globalnog indeksa znanja	19
Tabela 2. Kontekstualne razlike između neoklasične ekonomije i ekonomije inovacija	21
Tabela 3. Karakteristike javnih i privatnih dobara	34
Tabela 4. Razlike između tacitnog i eksplicitnog znanja	39
Tabela 5. Pregled individualnih koristi od obrazovanja i obuke	47
Tabela 6. Argumenti u korist i protiv istraživanja i razvoja.....	77
Tabela 7. Finansijski instrumenti direktnog i indirektnog javnog finansiranja istraživanja i razvoja.....	96
Tabela 8. Razlike između invencija i inovacija.....	103
Tabela 9. Tradicionalni vs. savremeni inovacioni modeli.....	202

Spisak slika

Slika 1. Osnovne faze tehnološkog napretka.....	145
Slika 2. Putanja kretanja individualne tehnologije	156
Slika 3. Tradicionalni model inovacionog levka.....	200
Slika 4. Savremeni model raketnog inovacionog procesa.....	201
Slika 5. Piramida učenja.....	215

I Uvod u ekonomiju znanja, obrazovanja i inovacija

Studenti će savladavanjem uvodne glave biti u stanju da razumeju:

- Pojam, značaj i ulogu ekonomije znanja i obrazovanja,
- Razlike između koncepata ekonomije znanja i ekonomije obrazovanja,
- Suštinu i značaj ljudskog kapitala za savremene organizacije i društvo,
- Prednosti i nedostatke ulaganja u obrazovanje,
- Razloge izraženih razlika u nivou obrazovanja između savremenih zemalja,
- Pojam, značaj i ulogu ekonomije inovacija,
- Ulogu inovacija u savremenoj ekonomskoj misli i
- Vezu između inovacija i privrednog rasta.

1.1 Uvod

Ekonomija obrazovanja (*economics of education*) je naučna disciplina koja se bavi proučavanjem ekonomskih aspekata obrazovanja, uključujući i formiranje tražnje za obrazovnim uslugama, finansiranje i pružanje usluga obrazovanja, kao i komparativne efikasnosti različitih obrazovnih politika i programa. Oblast ekonomije obrazovanja se brzo razvijala još od najranijih objavljenih članaka o vezi između školovanja i uspešnosti pojedinaca na tržištu rada, da bi danas prerasla u svojevrsnu naučnu oblast koja istražuje i obuhvata sve oblasti povezane sa funkcionisanjem sistema obrazovanja.

Ekonomija obrazovanja je dakle interdisciplinarna oblast koja proučava interakciju ekonomije i studija o obrazovanju, ukazujući na to na koji način pojedinci, organizacije i društva koriste svoj novac, vreme i trud koji ulažu u razvoj obrazovnih postignuća pojedinaca. Sa aspekta obrazovanja, ekonomiste interesuje na koji način društvo organizuje i koristi inače oskudne resurse sa ciljem stvaranja i razvoja različitih oblika znanja i veština kroz formalni sistem školovanja. Ekonomija znanja se istovremeno bavi i proučavanjem načina

raspodele stečenih znanja i veština između različitih društvenih grupa.¹

Ekonomija (*economics*) kao nauka, pored fizičkog kapitala, tretira i **ljudski kapital** (*human capital*) kao jedan od osnovnih faktora proizvodnje koji zahteva kontinuirani razvoj i ulaganja. Sa druge strane, sa ulaganjima u humani kapital poput obrazovanja, možemo očekivati pojavu tri glavna ekonomska efekta:²

- rast troškova ulaganja jer akumulacija humanog kapitala zahteva planiranje i ulaganja baš kao što je to slučaj i sa zemljom, fizičkim kapitalom, sirovinama, infrastrukturom, opremom ili bilo kojim drugim faktorom proizvodnje,
- povećanje produktivnosti jer uporedo sa razvojem i obogaćivanjem znanja i iskustva ljudi dolazi i do rasta njihove efikasnosti i obima proizvodnje i
- rast prinosa na ulaganja koji vodi stvaranju većeg profita.

Pošto je vremenom, uporedo sa razvojem savremene nauke i društva, ekonomska stvarnost dovela u pitanje ranije ustanovljenu vezu između ekonomije, obrazovanja i znanja, došlo je i do nastanka novog koncepta **ekonomije znanja** (*economics of knowledge*) ili **ekonomije nauke** (*economics of science*) koji naglašava proširenu ulogu znanja u mnogim analitičkim oblastima poput teorije igara, teorije inovacija, teorije organizacije, teorije firme, prostorne ekonomije i teorije rasta.

1.2 Ekonomija znanja

Ekonomija znanja (*economics of knowledge*) se može definisati kao uspostavljeni sistem *proizvodnje* i *potrošnje* znanja koji se zasniva na intelektualnom kapitalu, a odnosi se na mogućnost kapitalizacije, odnosno stvaranja prihoda od naučnih otkrića i primenjenih istraživanja. Ekonomija znanja je posebno dominantna u većini visokorazvijenih zemalja, dok njenu *srž* čini nematerijalna imovina poput intelektualne svojine. Za razliku od razvijenih zemalja, zemlje u razvoju (ZUR) su još uvek u velikoj meri oslonjene na poljoprivredu i industrijsku proizvodnju, a u manjoj meri na uslužne aktivnosti.

¹ Brewer, D. J. Hentschke, G. C., (2010), str. 193.

² Weil, D. N., (2009), str. 36.

Ekonomske aktivnosti koje se zasnivaju na znanju obično uključuju sprovođenje opsežnih naučnih istraživanja, ulaganja u **istraživanje i razvoj** (*research and development-R&D*), pružanje tehničke podrške i usluga konsaltinga.

Kao takva, ekonomija znanja se može shvatiti i kao svojevrsno tržište za *proizvodnju* i *prodaju* naučnih i inženjerskih otkrića, koje se dalje može komercijalizovati u vidu patenata ili drugih oblika zaštite intelektualne svojine. Generatori, odnosno stvaraoci takvih informacija i znanja, poput naučnika, eksperata i istraživačkih laboratorija, takođe ulaze u sastav i delokrug pojma ekonomije znanja. Svetska privreda je zahvaljujući procesu globalizacije postala u sve većoj meri zasnovana na znanju, donoseći sa sobom i najbolje prakse iz privrede svake zemlje. Međutim, uprkos svemu, važno je napomenuti i to da, na primer, Opšteprihvaćeni računovodstveni principi i standardi (*General accepted accounting principles-GAAP*) ne dozvoljavaju kompanijama unos nematerijalne imovine u svoje bilanse stanja,³ između ostalog i zbog toga što ovo polje još uvek nije u dovoljnoj meri regulisano.

Kao takva, ekonomija znanja je usmerena na analizu suštinskog značaja ljudskog kapitala u privredi 21. veka. Brzo širenje novih znanja i sve veće oslanjanje savremenih kompanija na digitalizaciju poslovanja, analitiku velikih podataka (*big data analytics*) i automatizaciju poslovnih procesa menjaju pajaž i strukturu privrede razvijenih zemalja u pravcu one koja u sve većoj meri zavisi od intelektualnog kapitala i veština, a sve manje od proizvodnih procesa. Sam pojam ekonomije znanja popularizovao je čuveni profesor i konsultant Piter Draker (Peter Drucker), najpre u svojoj knjizi iz 1966. godine pod nazivom *Efektivni izvršni direktor (The Effective Executive)*, a kasnije i u svojoj drugoj knjizi *Doba diskontinuiteta (The Age of Discontinuity)* iz 1969. godine.⁴ Može se reći da je Piter Draker bio vizionar, koji je bio među prvim autorima koji su počeli da stavljaju naglasak na znanje, veštine, iskustvo, analizu podataka i merljive performanse, kao i na same ciljeve strateškog upravljanja.

³ Hayes, A., (2021).

⁴ Corporate Finance Institute, (2024).

1.3 Ljudski kapital

Pojam ljudskog kapitala se može definisati kao skup veština, znanja i iskustava nekog pojedinca, organizacije ili stanovništva neke zemlje.⁵ Dakle, pojam ljudskog kapitala se odnosi na ekonomsku vrednost veština i iskustva zaposlenih i uključuje kategorije poput obrazovanja, obuke, inteligencije, veština, znanja, zdravlja, radne discipline, tačnosti, stečenih kompetencija i drugih osobenosti koje poslodavci vrednuju prilikom prijema kandidata u radni odnos. Adekvatan ljudski kapital obično povećava produktivnost rada, a time i mogućnosti profitabilnog poslovanja, što sve u krajnjoj meri može uticati na širi razvoj društva.⁶ Međutim, iako razvoj humanog kapitala nedvosmisleno doprinosi rastu produktivnosti, profitabilnosti i privrede, kao što je slučaj i sa mnogim drugim vrstama imovine, ljudski kapital takođe može da doživi depresijaciju, posebno tokom dugih perioda nezaposlenosti, recesije ili gubitka koraka sa tehnološkim dostignućima i inovacijama.

Ekonomija obrazovanja se prevashodno bavi proučavanjem veze između školovanja i konkretnih obrazovnih ishoda pojedinaca, a posebno onih koji se odnose na tržište rada. Obrazovanje i obuka se često tretiraju kao odluka o obrazovanju koju donosi pojedinac i koja će mu generisati novčane prinose na tržištu rada u vidu veće zarade. Sam pojam ljudskog kapitala ima bogatu istoriju, vodeći poreklo iz dela čuvenih velikana ekonomske misli poput Adama Smita (Adam Smith), Džon Stjuart Mila (John Stuart Mill) i Alfreda Maršala (Alfred Marshall) koji su davno ukazali na to da veštine i znanje pojedinaca mogu da doprinesu njihovom životnom standardu i ekonomskom statusu.

Znanje i veštine stečene kontinuiranim ulaganjima u obrazovanje utiču na rast produktivnosti ljudi. Pri tome, svako ulaganje nosi sa sobom i određene troškove i rizike poput novčanih izdataka, izgubljene zarade ili psihičkog napora usled studiranja, učenja i polaganja ispita. Sa druge strane se koristi od ulaganja u obrazovanje akumuliraju, da bi se kasnije valorizovale u vidu veće zarade, pristupa kvalitetnijim i bolje

⁵ Oxford Dictionary, (2024).

⁶ Kenton, W., Catalano, T. J., Li, T., (2023).

plaćenim poslovima, boljih mogućnosti zapošljavanja i boljeg zdravstvenog stanja pojedinca. Takođe postoje i psihičke koristi od poboljšanog društvenog statusa i prestiža koji proizilazi iz viših nivoa obrazovanja. Iako motivacija pojedinaca za školovanje može biti različita, dok i njihovi psihički troškovi i koristi mogu biti prilično raznovrsni već u zavisnosti od njihovih ličnih karakteristika, ekonomisti polaze od pretpostavke da viši nivo obrazovanja uvek vodi i ka većoj zaradi nakon uspešno završenog školovanja. Ili bi to barem trebalo da bude slučaj.

Na kraju, pored materijalnih koristi od ulaganja u obrazovanje u vidu veće zarade, postoje i brojne privatne i javne nematerijalne koristi od ovog procesa, odnosno pozitivne eksternalije koje su povezane sa obrazovnim postignućima pojedinaca i samog društva. Pojedinci koji ulažu u obrazovanje i obuku često imaju stabilnija radna mesta, bolje zdravstveno stanje, veći fond znanja i veće doprinose u fondove penzionog osiguranja, povećavajući na taj način i društveni fond znanja, kao i društveni i kulturni kapital koji često omogućava uzlaznu mobilnost, odnosno uzlazno kretanje po društvenoj lestvici.⁷

Kao što smo i videli iz prethodnih izlaganja, ekonomija znanja se radije oslanja na intelektualne sposobnosti pojedinaca i društva nego na prirodne resurse ili fizički kapital. U jednoj ekonomiji znanja, proizvodi i usluge koji se zasnivaju na intelektualnom znanju utiču na unapređivanje mnogih tehničkih i naučnih oblasti društva, podstičući na taj način i razvoj inovacija u celoj privredi. Stoga Svetska banka (*World Bank*) definiše ekonomiju znanja kroz prizmu sledeća četiri stuba:⁸

- institucionalne strukture koje podstiču razvoj preduzetništva i korišćenje znanja,
- dostupnost kvalifikovane radne snage i dobrog sistema obrazovanja,
- pristup osnovnoj infrastrukturi informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) i

⁷ Brewer, D. J. Hentschke, G. C. (2010), str. 194.

⁸ Chen, D. H. C., Dahlman, C. J., (2006), str. 4.

- živahno okruženje za razvoj inovacija koje uključuje predstavnike akademske zajednice, privatnog sektora i civilnog društva.

Od svih ovih stubova, najveći doprinos razvoju ekonomije znanja dao je brzi napredak IKT koje su značajno smanjile troškove rada i elektronskog umrežavanja. Sa rastom dostupnosti savremenih IKT, došlo je i do rasta upotrebe računara i računarskog umrežavanja, a time i do rapidnog širenja postojećih znanja. Savremene IKT takođe omogućuju ljudima sa različitih lokacija zajednički rad, što dalje povećava njihovu produktivnost, dovodi do brzog napretka aktivnosti istraživanja i razvoja, kao i do stvaranja novih znanja i tehnologija.

1.4 Zemlje sa najvećim vrednostima ekonomije znanja

Faktori i sastavne komponente ekonomije znanja se danas uglavnom procenjuju i mere **Globalnim indeksom znanja** (*Global Knowledge Index*) koji je bio razvijen od strane Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP). Globalni indeks znanja obuhvata kompozitne podindekse koji procenjuju performanse sledećih šest ključnih sektora svakog društva:⁹ a) preduniverzitetskog obrazovanja, b) tehničkog i stručnog obrazovanja i obuke, c) visokog obrazovanja, d) informacionih i komunikacionih tehnologija, e) nivoa razvoja istraživanja i inovacija i f) stanja same privrede. Ovaj pokazatelj takođe sadrži i kompozitni podindeks stanja životne sredine koji obuhvata društveni, politički, ekonomski, zdravstveni i ekološki kontekst svih pomenutih sektora.

Globalni indeks znanja je 2012. godine zamenio ranije korišćeni Indeks ekonomije znanja, koji je još davno bio uveden od strane Svetske banke. Dakle, ovaj pokazatelj ocenjuje svaku zemlju ponaosob, na osnovu faktora koji omogućavaju i podstiču razvoj sistema znanja poput nivoa obrazovanja, nivoa tehničke i stručne obuke, inovacija i stepena razvoja dostupnih informaciono-komunikacionih tehnologija, ali i nivoa razvoja same privrede. Prema poslednjim merenjima iz 2023. godine, Švajcarska je i dalje najbolje rangirana zemlja na svetu od 133 posmatranih zemalja sa vrednošću indeksa od 69,09, dok za njom slede Finska (68,09), Švedska (68,03),

⁹ United Nations Development Programme, (2021), str. 1.

Holandija (67,3) i Sjedinjene Američke Države (66,92). Tabela 1 daje pregled prvih deset zemalja u svetu rangiranih prema vrednosti Globalnog indeksa znanja. Srbija je prema vrednosti ovog pokazatelja zauzela 41. mesto u svetu, sa skorom Globalnog indeksa znanja u visini od 53,33, čime je bila iznad svetskog proseka u vrednosti od 47,54.

Tabela 1. Prvih deset zemalja u svetu prema vrednosti Globalnog indeksa znanja

Zemlja	Zastava	Vrednost Globalnog indeksa znanja
Švajcarska		69,09
Finska		68,09
Švadska		68,03
Holandija		67,3
Sjedinjene Američke Države		66,92
Danska		66,74
Luksemburg		66,03
Velika Britanija		65,7
Austrija		65,25
Norveška		65,1

Izvor: UNDP, (2024)

1.5 Ekonomija inovacija

Ekonomija inovacija (*innovation economics*) je nova i brzo rastuća oblast ekonomije i eksperimentalne, odnosno primenjene ekonomije koja stavlja naglasak na razvoj inovacija i preduzetništva. Ova oblast obuhvata sve vrste inovacija, a posebno tehnološke inovacije, kao i ekonomske aspekte njihove praktične primene. U klasičnoj ekonomiji (*classical economics*) se pod ekonomijom inovacija podrazumeva transformacija neke nove tehnologije u njenu ekonomsku upotrebu. Međutim, ovaj pojam može da se odnosi i na samu naučnu oblast inovacija u **eksperimentalnoj ekonomiji** (*experimental economics*), kada obično podrazumeva razvoj nove inovativne ekonomske nauke. Slavni austrijski ekonomista Jozef Šumpeter (Joseph Schumpeter) je još davne 1942. godine u svojoj knjizi *Kapitalizam, Socijalizam i Demokratija* (*Capitalism, Socialism and Democracy*) uveo pojam ekonomije inovacija. Šumpeter je tvrdio da napredne institucije, preduzetnici i tehnološke promene čine *srž* procesa privrednog rasta.¹⁰ Međutim, tek je poslednjih godina ekonomija inovacija, zasnovana na Šumpeterovim idejama, prerasla u glavnu paradigmu modernog privrednog rasta.

Inovacije se danas smatraju ključnim faktorom privrednog rasta i osnovnim pokretačem privrednog napretka jer podstiču privredni razvoj, globalnu konkurentnost, razvoj finansijskih sistema, razvoj infrastrukture, otvaranje novih radnih mesta i otvorenost trgovine.¹¹ Inovacije nesumnjivo donose sa sobom niz ogromnih potencijalnih koristi poput povećanja profita, novog zapošljavanja i doprinosa diversifikaciji privrede. Međutim, uprkos tome, činjenica je da danas mnoge zemlje u razvoju još uvek nazaduju u usvajanju iskustava naprednih zemalja u oblastima uvođenja novih i poboljšanja postojećih proizvoda, tehnologija i poslovnih procesa. Pri tome niži nivo usvajanja novih tehnologija u ZUR predstavlja racionalan odgovor njihovih preduzeća na niz ograničenja sa kojima se suočavaju u svojoj svakodnevnoj poslovnoj praksi. Ovde se pre svega radi o preprekama u akumulaciji ljudskog i fizičkog kapitala, nedostatku

¹⁰ Hoque, F., (2013).

¹¹ Maradana, R. P., Pradhan, R. P., Dash, S., Zaki, D. B., Gaurav, K., Jayakumar, M., Sarangi, A. K., (2019), str. 268-282.

izvora finansiranja, slabim menadžerskim sposobnostima i veštinama, kao i o slabim kapacitetima same države za uvođenje i razvoj politike podsticanja inovacija.¹²

Ekonomisti koji se bave proučavanjem inovacija smatraju da inovativni kapaciteti privrede, podstaknuti odgovarajućim znanjima i tehnološkim eksternalijama, prvenstveno pokreću privredni rast u savremenoj i na znanju zasnovanoj privredi. Pri tome se privredni rast javlja kao konačan rezultat.¹³

- prećutnog i kodifikovanog znanja,
- politika i režima podsticanja preduzetništva i inovacija (na primer, izdataka za aktivnosti istraživanja i razvoja, ulaganja u IKT, odobrenih patenata, režima licenci i dozvola i sl.),
- tehnoloških preliivanja i pozitivnih eksternalija obrazovanja i
- odgovarajućeg okruženja za razvoj inovacija (poput naučno-istraživačkih čvorišta, klastera, aglomerata, istraživačkih centara, metropola, naučnih parkova i dr.).

Za razliku od neoklasične ekonomija (*neoclassical economics*) koja u akumulaciji kapitala vidi primarne izvore privrednog rasta, ekonomija inovacija nudi potpuno različite perspektive i uvide o ključnim usmerenjima i faktorima privrednog rasta, kao i o pretpostavkama o odnosu između ekonomskih subjekata (Tabela 2).

Tabela 2. Kontekstualne razlike između neoklasične ekonomije i ekonomije inovacija

Škola ekonomske misli	Usmerenje	Faktori rasta	Kontekst	Instrumenti
Neoklasična ekonomija	Signali tržišnih cena u korišćenju oskudnih resursa Zatvorenost	Produktivni faktori akumulacije (kapital i rad)	Tržišni učesnici koji se ponašaju u vakuumu	Smanjenje regulacije i poboljšanje ekonomskih instrumenata regulacije

¹² Post, R., Djalal, D. S., (2017).

¹³ Johnson, B., (2008), str. 146-155.

	privrednog sistema koji teži ka uspostavljanju u mehaničke ravnoteže			
Neokejnzijska ekonomija	Ekonomija tražnje	Potrošnja	Jednakost i regulasijske poslovnih ciklusa	Javna potrošnja, rast oporezivanja i vladini propisi
Ekonomija inovacija	Inovativni kapaciteti slobodnih preduzeća u stvaranju efikasnijih proizvoda, usluga, procesa i poslovnih modela Otvorenost i složenost privrednog sistema	Znanje, tehnologija, ulaganje u aktivnosti I&R, licence, patenti, intelektualna svojina i dr.	Uloga istraživačkih, naučnih, vladinih i društvenih institucija	Oporezivanje, potrošnja i regulatorne politike za podsticanje inovacija, konkurentnosti i razvoja preduzetništva

Izvor: Terzić, (2019), str. 45. i Courvisanos & Mackenzie, (2014), str. 42.

Uprkos izraženim konceptualnim razlikama u predstavljenim školama ekonomske misli, neoklasična ekonomija i ekonomija inovacija se zasnivaju na osnovnoj premisi, odnosno na stavu da osnovu svakog privrednog rasta i mere uspeha čini optimizacija upotrebe faktora proizvodnje. Iako se ova dva pristupa razlikuju u teorijskim konceptima, ekonomija inovacija je pronašla svoje mesto i uporište u glavnim pristupima savremenoj ekonomskoj misli. Ovim pristupima treba dodati još i paradigmu Kejnzijske ekonomije koja koristi tržišnu tražnju i potrošnju u vidu instrumenta regulisanja poslovnih ciklusa.

1.6 Uloga inovacija u savremenoj ekonomskoj misli

Danas su inovacije prerasle u široko korišćen, ali ujedno i nedovoljno precizno definisan pojam koji je obeležio početak 21. veka. Ovo se podjednako odnosi i na sam pojam **preduzetništva** (*entrepreneurship*) pod kojim se podrazumevaju sve one artikulisane aktivnosti ljudi koje podstiču pojavu i razvoj inovacija. Pri tome definisani preduzetnički doprinos društvu u velikoj meri varira u zavisnosti od ekonomskog konteksta i uloge koju inovativni preduzetnik ima u prihvaćenoj ekonomskoj teoriji i praksi. U tom smislu se ekonomija inovacija može definisati i kao ekonomska teorija koja objašnjava privredni razvoj kao rezultat i posledicu usvojenog znanja, inovacija, izuma i preduzetničkog delovanja u institucionalizovanom sistemu inovacija. Ovakva njena definicija pravi jasnu razliku između ekonomije inovacija i drugih grana ekonomske nauke poput neoklasične teorije koja tretira akumulaciju kapitala kao primarni faktor privrednog rasta. U paradigmi ekonomije inovacija, društveno-ekonomski svet funkcioniše kao otvoren i složen sistem koji pokazuje tendenciju stalnog prilagođavanja. Ovaj pristup je u potpunoj suprotnosti sa neoklasičnom ekonomijom koja privredu posmatra kao zatvoreni sistem sa tendencijom ka uspostavljanju mehaničke ravnoteže.¹⁴

Inovacija (*innovation*) se u najširem smislu može definisati kao novina, kreativnost, proces osmišljavanja nove ideje ili vidnog poboljšanja postojeće ideje, proizvoda, usluge, modela ili procesa. Iako ova reč uglavnom nosi sa sobom pozitivnu konotaciju, inovacija, kao i sve druge aktivnosti ljudi, podrazumeva stvaranje troškova i koristi. Jozef Šumpeter je još davno satkao termin *kreativna destrukcija* (*creative destruction*) kako bi opisao proces kojim inovacije dovode do razvoja slobodne tržišne privrede. *Kreativna destrukcija* nastaje onda kada inovacija oslobodi resurse koji će biti uposljeni na neki drugi način, na drugom mestu ili u druge svrhe, vodeći i ka većoj ekonomskoj efikasnosti celog društva. Na primer, kada poslovođa instalira novu mašinu koja zamenjuje fizički rad zaposlenih, radnici koji su izgubili posao sada mogu slobodno da ponude svoj rad nekom drugom preduzeću ili sektoru privrede, što će na kraju imati za rezultat veću produktivnost na nivou cele privrede.

¹⁴ Courvisanos, J., Mackenzie, S., (2014), str. 42.

Na taj način će se povećati i broj raspoloživih poslova jer je došlo do uvođenja mašina.¹⁵

Prema Šumpeteru se proces tehnološke promene na slobodnom tržištu sastoji iz tri faze:

- invencije ili pronalaska – koja podrazumeva smišljanje nove ideje ili procesa,
- inovacije – pod kojom se podrazumeva realizacija ekonomskih zahteva za primenu invencije i
- difuzije – kao procesa u kojem ljudi usvajaju ili imitiraju ta nova otkrića.

Dok je Šumpeter svoju analizu inovacija ograničio na ekonomske aspekte, čuveni američki ekonomista Fridrih Hajek (Friedrich Hayek) je često isticao da se isti proces odvija i na nivou društvenih običaja i političke filozofije. Fridrih Hajek i njegov savremenik Karl Poper (Karl Popper) razvili su političku teoriju otvorenog društva naglašavajući značaj inovacija za otkrivanje i testiranje društvenih vrednosti. Hajek je tvrdio da postojanje i delovanje različitih pojedinaca i grupa koje istovremeno uočavaju delimično različita pravila pruža mogućnost izbora efikasnijih pravila u društvu, zaključujući međutim da ovaj proces stvara i svojevrsnu nelagodu.¹⁶ Hajek je imao običaj i da tvrdi da „tržišna konkurencija omogućava procvat na hiljade cvetova, kao i otkrivanje najboljeg među njima“, praveći jasnu aluziju na pozitivan uticaj slobodne konkurencije na dalji razvoj preduzetništva i inovacija.¹⁷

1.7 Inovacije i privredni rast

Danas postoji gotovo pozitivistički stav o tome da inovativne aktivnosti predstavljaju jedinu i najznačajniju komponentu dugoročnog privrednog rasta. U najopštijem smislu, može se reći da postoje samo dva načina za povećanje obima proizvodnje u jednoj privredi. Rast obima proizvodnje se može postići: a) bilo povećanjem obima inputa koji ulaze u proizvodni proces ili b) uvođenjem novih

¹⁵ Sandefur, T., (2016).

¹⁶ Hayek, F., (1960), str. 63.

¹⁷ Bento, P., (2014), str. 124.

načina putem kojih se može dobiti veći output upotrebom istog nivoa inputa. Međutim, podsticanje privrednog razvoja na bazi inovacija i tehnoloških promena nosi sa sobom i izvesne neizvesnosti, rizike i troškove sa kojima se suočavaju gotovo sve kompanije iz razvijenih i zemalja u razvoju. Ovo važi najpre zbog toga što sprovođenje aktivnosti istraživanja i razvoja (I&R) naročito u sektorima visokih tehnologija podrazumeva ogromna ulaganja. Osim toga, ova ulaganja su često praćna i velikim finansijskim rizicima koji proizilaze iz sledećih činjenica:¹⁸

- ulaganja u naučna istraživanja mogu jednostavno da dožive i neuspeh i mogu da ne dovedu do otkrivanja novih naučnih znanja, a
- čak i ako bi se i pojavila nova naučna saznanja iz sprovedenih istraživanja, ona ne bi morala nužno da dovedu do pojave novih tržišnih proizvoda. Moglo bi da se desi i da bi nova naučna saznanja morala da budu praćena dugim periodom izdataka na dizajniranje i razvoj novog proizvoda, usled čega bi donosioci poslovnih odluka mogli zaključiti da bi realizacija novog proizvoda verovatno bila neprihvatljivo skupa, a ujedno i neprofitabilna.

Međutim, bez obzira na sve rečeno, inovacije se danas smatraju osnovnim pokretačem i stožerom privrednog napretka koje donose koristi potrošačima, preduzećima i celom društvu. One mogu dovesti do veće produktivnosti i efektivnosti, što dalje znači da isti nivo uloženi faktora proizvodnje generiše veći output. Inovacije obično počinju u malom opsegu, na primer kada se neko novo tehnološko rešenje prvi put primenjuje u nekoj kompaniji u kojoj je ono i nastalo. Međutim, da bi se ostvarile pune koristi od inovacija neophodno je da se one prošire po celoj privredi i da donesu podjednake koristi i kompanijama različitih veličina iz različitih sektora. Ovaj proces nazivamo difuzijom inovacija.

Zbog njihovog značaja za ukupni privredni napredak, savremene vlade sprovode razne politike i strukturne mere za podsticanje uvođenja i razvoja inovacija koje obično uključuju rast izdvajanja za finansiranje aktivnosti I&R i ulaganja u obrazovanje, kao i

¹⁸ Rosenberg, N., (2004), str. 2.

omogućavanje preduzetnicima da lakše započnu svoje poslovne aktivnosti, ali i neuspešnim preduzećima lakši i brži izlazak sa tržišta. Pored toga i same kompanije mogu podsticati inovacije ulaganjem u razvoj svog osoblja i sprovođenjem sopstvenih istraživačkih i razvojnih aktivnosti.¹⁹

Ključne reči

Ekonomija	Ekonomija obrazovanja
Ljudski kapital	Produktivnost
Prinosi na ulaganja u ljudski kapital	Ekonomija znanja
Globalni indeks znanja	Intelektualna svojina
Istraživanje i razvoj (I&R)	Inovacije
Ulaganja u ljudski kapital	Eksperimentalna ekonomija
Ekonomija inovacija	Preduzetništvo
Neoklasična ekonomija	Invencija
<i>Kreativna destrukcija</i>	Jozef Šumpeter
Difuzija inovacije	Teorija ekonomije inovacija
Privredni rast	Piter Draker

Odabrane definicije

Ekonomija obrazovanja je naučna disciplina koja se bavi proučavanjem ekonomskih aspekata obrazovanja, uključujući i formiranje tražnje za obrazovnim uslugama, finansiranje i pružanje usluga obrazovanja, kao i komparativne efikasnosti različitih obrazovnih politika i programa.

Ekonomija znanja se može definisati kao uspostavljeni sistem *proizvodnje* i *potrošnje* znanja koji se zasniva na intelektualnom kapitalu, a odnosi se na mogućnost kapitalizacije, odnosno stvaranja prihoda od naučnih otkrića i primenjenih istraživanja.

¹⁹ European Central Bank, (2017).

Ljudski kapital se može opisati kao skup veština, znanja i iskustava pojedinca, organizacije ili stanovništva neke zemlje.

Globalni indeks znanja je kompozitni pokazatelj koji rangira i meri faktore i sastavne komponente ekonomije znanja u savremenim zemljama sveta.

Ekonomija inovacija je nova i brzo rastuća oblast ekonomije i eksperimentalne, odnosno primenjene ekonomije koja stavlja naglasak na razvoj inovacija i preduzetništva, kao i na njihovu ulogu u savremenom društvu.

Preduzetništvo je skup svih artikulisanih aktivnosti ljudi koje podstiču pojavu i razvoj inovacija. To je ujedno i sposobnost i spremnost preduzetnika da razvija, organizuje i vodi poslovno preduzeće, zajedno sa neizvesnostima i rizicima koji prate prisvajanje profita.

Inovacija je novina, kreativnost, proces osmišljavanja nove ideje ili vidnog poboljšanja postojeće ideje, proizvoda, usluge, modela ili procesa.

Pitanja za proveru znanja

1. Šta je ekonomija obrazovanja?
2. Koje su koristi od ulaganja u ljudski kapital?
3. Opišite koncept ekonomije znanja.
4. Šta se konkretno podrazumeva pod ekonomskim aktivnostima koje se zasnivaju na znanju?
5. Šta sve čini pojam ekonomije znanja?
6. Ko se smatra idejnim tvorcem pojma ekonomije znanja?
7. Koje su sastavne komponente Globalnog indeksa znanja?
8. Definišite pojam humanog kapitala.
9. Koje su prednosti razvoja ljudskog kapitala?
10. U kojim okolnostima ljudski kapital može da doživi depresijaciju?
11. Koje koristi i troškove od ulaganja u obrazovanje poznajete?
12. Šta je ekonomija inovacija?
13. Kakva je uloga inovacija u razvoju privrede?

14. Koji su faktori privrednog rasta zasnovanog na znanju?
15. Koja je razlika između neoklasične i ekonomije inovacija u tretiranju inovacija?
16. Kako biste definisali pojam preduzetništva?
17. Opišite proces *kreativne destrukcije*.
18. Koje su najznačajnije faze uvođenja inovacije?
19. Kakav je uticaj tržišne konkurencije na razvoj preduzetništva?
20. Na koji se sve način može podstaći privredni rast?
21. Objasnite proces difuzije inovacija.
22. Na koji način savremene vlade mogu podsticati uvođenje i razvoj inovacija?

Reference

1. Bento, Pedro. (2014). Competition as a Discovery Procedure: Schumpeter Meets Hayek in a Model of Innovation. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 6 (3), pp. 124-152. DOI: 10.1257/mac.6.3.124
2. Brewer, D. J. Hentschke, G. C. (2010). Theoretical concepts in the economics of education. In: P. Peterson et al. (Editors). *International Encyclopedia of Education*. Elsevier Science.
3. Chen, Derek H. C., Dahlman, Carl J. (2006). The Knowledge Economy, the KAM Methodology and World Bank Operations. Washington D. C.: World Bank Institute.
4. Corporate Finance Institute. (2024). Knowledge Economy. Dostupno na: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/knowledge-economy/> (Pristup: 9. februara 2024. godine)
5. Courvisanos, Jerry, Mackenzie, Stuart. (2014). Innovation economics and the role of the innovative entrepreneur in economic theory. *Journal of Innovation, Economics & Management*, 2(14), pp. 41-61.
6. David, N. (2009). *Economic growth*, Second edition. Boston: Pearson Addison-Wesley.
7. European Central Bank. (2017). How does innovation lead to growth?, June 27, 2017. Dostupno na:

- <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/growth.en.html> (Pristup: 10. februara 2024. godine)
8. Hayek, Friedrich. (1960). *The Constitution of Liberty*. Chicago: University of Chicago Press.
 9. Hayes, Adam. (2021). What is the Knowledge Economy? Definition, Criteria, and Example, January 22, 2021. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/k/knowledge-economy.asp#:~:text=The%20knowledge%20economy%20is%20a,in%20most%20highly%20developed%20economies>. (Pristup: 9. februara 2024. godine)
 10. Hoque, Faisal. (2013). The 3 Pillars of the Innovation Economy. Dostupno na: <https://www.fastcompany.com/3005977/3-pillars-innovation-economy> (Pristup: 9. februara 2024. godine)
 11. Johnson, Bjorn. (2008). Cities, systems of innovation and economic development. *Innovation: Management, Policy, and Practice*. 10 (2/3), pp. 146-155. <https://doi.org/10.5172/impp.453.10.2-3.146>
 12. Kenton, Will, Catalano, Thomas J., Li, Timothy. (2023). Human Capital Definition: Types, Examples, and Relationship to the Economy, December 18, 2023. Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/h/humancapital.asp> (Pristup: 9. februara 2024. godine)
 13. Maradana, Rana Pratap, Pradhan, Rudra P., Dash, Saurav, Zaki, Danish B., Gaurav, Kunal, Jayakumar, Manju, Sarangi, Ajoy K. (2019). Innovation and economic growth in European Economic Area countries: The Granger causality approach. *IIMB Management Review*, (2019)31, pp. 268-282. <https://doi.org/10.1016/j.iimb.2019.03.002>
 14. Oxford Dictionary. (2024). Human Capital. Dostupno na: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/human-capital?q=human+capital> (Pristup: 9. februara 2024. godine)
 15. Post, Rebecca, Djalal, Dini Sari, (2017), *Low Innovation is a Critical Barrier to Developing-Country Growth*, October 3, 2017, press release. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/10/02/low-innovation-is-a-critical-barrier-to-developing-country-growth> (Pristup: 29. decembra 2021. godine)
 16. Rosenberg, Nathan. (2004). *Innovation and Economic Growth*. Paris: OECD Publishing. Dostupno na:

- <https://www.oecd.org/industry/tourism/34267902.pdf> (Pristup: 10. februara 2024. godine)
17. Sandefur, Timothy. (2016). Innovation. *Econlib Encyclopedia*. Dostupno na: <https://www.econlib.org/library/Enc/Innovation.html#:~:text=According%20to%20Schumpeter%2C%20the%20process,discovery%20adopt%20or%20imitate%20it>). (Pristup: 9. februara 2024. godine)
18. Terzić, Lejla. (2019). The New Paradigm of Innovation Economics in the 21st Century: Solving the Enigma of Economic Growth. *Romanian Journal of Economics*, 46(55), pp. 40-59.
19. United Nations Development Programme. (2021). *Global Knowledge Index 2021*. New York, UNDP.
20. United Nations Development Programme. (2024). *Global Knowledge Index*. Dostupno na: <https://www.knowledge4all.com/ranking> (Pristup: 10. februara 2024. godine)

O autorki knjige

Lidija Madžar je rođena u Beogradu gde je završila Desetu beogradsku gimnaziju „Mihajlo Pupin“ i diplomirala na Fakultetu za trgovinu i bankarstvo „Janićije i Danica Karić“, na Univerzitetu Braća Karić u Beogradu. Diplomom o stečenom zvanju magistra nauka stekla je 2008. godine na Fakultetu za ekonomiju, finansije i administraciju iz Beograda, odbranom magistarske teze pod nazivom „Nove tendencije u regionalnoj politici Evropske unije“. Na istom Fakultetu je 2011. godine odbranila i doktorsku disertaciju pod nazivom „Integracija Srbije u Evropsku uniju kao faktor podsticanja politike konkurencije“.

Autorka radi kao vanredni profesor na Fakultetu za finansije, bankarstvo i reviziju Univerziteta Alfa BK iz Beograda, na kojem predaje grupu osnovnih ekonomskih i finansijskih predmeta. Lidija Madžar je objavila preko 70 autorskih naučnih i stručnih članaka i preko 15 koautorskih radova u časopisima od međunarodnog i nacionalnog značaja, kao i u zbornicima radova sa brojnih domaćih i međunarodnih naučnih skupova. Autorka je i Glavni i odgovorni urednik časopisa *Glasnik za društvene nauke* Univerziteta Alfa BK, dok je angažovana i kao aktivni recenzent u mnogim domaćim i međunarodnim časopisima poput časopisa *Revizor*, *Open Science Journal*, *Environment, Development and Sustainability*, *Futurity*, *Economics & Law*, *International Journal of Environment and Climate Change*, *Asian Journal of Agricultural Extension*, *Economics & Sociology*, *Asian Journal of Agricultural and Horticultural Research* i *Vesnik*. Lidija Madžar je i član Naučnog odbora tradicionalnih međunarodnih konferencija Fakulteta za finansije, bankarstvo i reviziju Alfa BK univerziteta *Covid-19 and the Challenges of the Business World* i *Challenges of Digitalization in the Business World*, a urednik je i Zbornika radova sa Druge međunarodne naučne konferencije *Challenges of Digitalization in the Business World* u organizaciji Fakulteta za finansije, bankarstvo i reviziju Alfa BK univerziteta. Pored toga, autorka je do sada objavila i dva

univerzitetska udžbenika iz oblasti međunarodne ekonomije, kao i naučnu monografiju *Globalne privredne posledice Ukrajinskog rata*.

Autorka između ostalog obavlja i funkciju rukovodioca studijskog programa Master akademske studije Trgovina. Lidija Madžar je predsednica Komisije za samovrednovanje Alfa BK univerziteta, a i aktivni je član Naučnog društva ekonomista Srbije i Društva ekonomista iz Beograda. Govori engleski i mađarski, a služi se i francuskim jezikom.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

МАЦАР, Лидија, 1976-

Ekonomija znanja, obrazovanja i inovacija / Lidija Madžar. – Beograd: Alfa BK univerzitet, 2024 (Beograd: 3D+). – 232 str.: ilustr.: 24 cm

Slika autorke. – Tiraž 100. – O ауторки књиге: str. 229-230. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Bibliografija uz svako poglavlje.

ISBN 978-86-6461-071-1

- а) Економија знања
- б) Економија образовања
- в) Економија иновација

COBISS.SR-ID